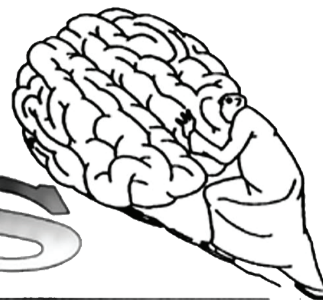

SISYFOS

Cílem Českého klubu skeptiků SISYFOS je šíření vědeckých poznatků a nezkrácených informací. Zkoumáme sporné jevy a vystupujeme proti pseudovědeckým názorům. Pomáháme chránit spotřebitele před nabídkou podvodných služeb, pomůcek a přístrojů. Podporujeme kritické myšlení a zdravou pochybovačnost. Naším členem se může stát každý, kdo dává přednost rozumu před vírou v zázraky.

Jak uzákonit kouzelnou alternativní medicínu a léčitelství?

Jiří Heřt

V osmém letošním čísle časopisu Respekt vyšel obsáhlý článek, nazvaný "Kouzelná ordinace", který se zabývá problematikou alternativní medicíny (AM) a léčitelství. Speciální pozornost pak věnoval otázce, proč stále není alternativní léčba, na kterou se u nás obrací snad už celá třetina populace, akceptována oficiální medicínou, státními úřady nebo pojišťovnami. Poukázal také na nové snahy léčitelů a našich zákonodárců léčitelství legalizovat. V něčem mají autoři pravdu, ale v mnoha bodech se mýlí.

Plně souhlasím s autory článku v tom, že naši pacienti jsou v obtížné situaci a mají jen málo vodítek, jak se orientovat ve sporu vědecké a alternativní medicíny a v záplavě stále nových a nových metod AM. Přesto není pravda, že by se studiem AM u nás nezabýval nikdo a že neexistují žádné prameny objektivních informací, jak autoři tvrdí. Lékařská sekce Českého klubu skeptiků SISYFOS se věnuje analýze AM už téměř 15 let a naše skupina publikovala kromě obsáhlé knihy „Alternativní medicína, možnosti a rizika“ i speciální publikace o homeopatii a akupunktúře. Stručné věcné informace jsou i v našem „Výkladovém slovníku esoteriky a pavěd“, publikovaném na webu i knižně. Každý pacient má tedy možnost konfrontovat údaje v našich publikacích s desítkami knih propagujících AM a rozhodnout se, na koho se při případné chorobě obrátit. A kdo považuje naše názory za neobjektivní, pak mu lze doporučit dvě skvělé, seriózně psané publikace zahraniční. V německém jazyce vyšla už v 5. vydání kniha „Die andere Medizin“ v nakladatelství Stiftung Warentest, tedy v nadaci na ochranu spotřebitelů. V minulém roce pak vyšla kniha autorů S. Singha a

Z OBSAHU

Jak uzákonit kouzelnou alternativní medicínu a léčitelství? (Jiří Heřt)	... 1
Muž, který zradil homeopatii (L. Hamplová)	... 4
Zeitgeist (A. M. Dostálová)	... 7
Arnošt Vašíček a templáři (L. Gottfried)	... 9
Na téma CERN (M. Urban)	... 13
Esoterický festival v Karviné (J. Kondziolka)	... 15
VI. skeptikon – Boskovice (K. Pavlů)	... 15

E. Ernsta „Trick and Treatment“ v nakl. Bantam Press, která shrnuje celoživotní zkušenosti profesora. alternativní medicíny Homeopatické nemocnice v Exeteru Edzarda Ernsta s praktikováním a výzkumem alternativní medicíny. Byl to horlivý zastánce a propagátor AM, který nakonec dospěl ke kritickému postoji k většině jejích metod. Obě knihy lze snadno a lacino opatřit např. prostřednictvím společnosti Megabooks.

Nelze také souhlasit s tím, že autoři článku v Respektu jednostranně vychvalují AM a léčitelství a jsou pro legislativní uznání léčitelství, aniž by uvážili problémy takového kroku. Nedali ani slovo opačným názorům, tedy zastáncům klasické medicíny. Protože mé připomínky ke článku redakce Respektu neuveřejnila a protože jde o problém závažný a aktuální, vyjádřím se k možné legislativní úpravě léčitelství a AM alespoň na skeptických stránkách.

Co je to vědecká medicína, alternativní medicína a léčitelství

Nejprve pár slov k definici alternativní medicíny, vě-

decké medicíny a léčitelství. Vědecká a alternativní medicína jsou dvě zcela odlišné sféry, které se zásadně liší svou podstatou a svými východisky.

Dnešní moderní medicína – mluvím o její teorii a ne o mnohdy deformované zdravotnické praxi – je jednoduší systém, který postupně vytvořily dlouhé generace tisíců lékařů a vědců, systém opírající se dnes o moderní vědu. Provozují ji speciálně a dlouhodobě vzdělávaní odborníci. Léčba musí vycházet z přesně stanovené diagnózy, tedy po zjištění skutečné příčiny choroby, a používá metody, jejichž účinnost byla exaktně prokázána klinickými studiemi. Proto se dnešní medicína označuje jako „medicína založená na důkazech“, „evidence based medicine“ – EBS. Diagnostika pátrá po všech možných příčinách, nemocný se vyšetřuje podrobně fyzicky, laboratorně i technicky, léčba je rovněž komplexní a je zaměřena jak na základní příčinu choroby, tak na její fyzické příznaky i na doprovodné psychické poruchy.

Alternativní medicína je naprosto nehomogenní soubor metod nejrůznější povahy a původu, které se opírají o starou lidovou zkušenost nebo jsou umělou konstrukcí nebo módním výmyslem jednotlivců, nadaných bujnou fantazií. Mnozí z nich se cítí obdařeni mimořádnými schopnostmi. Provozují ji osoby s nejrůznější kompetencí, od analfabetů k univerzitním profesorům. Principy metod AM jsou v rozporu s vědeckými poznatky a jejich účinnost je podložena jen subjektivními dojmy pacienta nebo léčitele. Objektivně nebyla ve většině případů prokázána. Jejimi diagnostickými postupy nelze zjistit příčinu choroby, tedy stanovit diagnózu, tak jak ji zná medicína, takže léčba může být zaměřena jen na příznaky choroby a psychiku pacienta. Tvrzení zastánců AM, že AM léčí příčinu nemocí, kdežto vědecká medicína jen jejich příznaky, je lživé. Platí pravý opak. A tvrzení o „celostním“, „holistickém“ přístupu je evidentně jen líbivým matoucím slovem. Každý si tu „celostnost“ představuje jinak.

Jistěže jsou výjimky, některé z alternativních metod lze považovat za hraniční, ale převážná většina z nich je s principy vědy i vědecké medicíny v tak zřejmém rozporu a mezi oběma typy medicíny zeje tak široká propast, že je podle mého názoru vyloučeno jejich sblížení nebo dokonce sloučení. To, že metody AM nejsou akceptovány např. českým Ministerstvem zdravotnictví nebo lékařskými společnostmi, není způsobeno strachem z konkurence lékařům, ale zdravotními riziky pro pacienty i faktem, že by stát jejich přijetím v podstatě garantoval jejich účinnost, aniž by ve skutečnosti byla prokázána.

A co je to léčitelství? Existují různé definice, ale nejjednodušší a přesná je následující: Léčitelství je diagnostická a léčebná činnost, kterou vykonává léčitel, tedy osoba bez odpovídajícího lékařského vzdělání. Používá metody alternativní medicíny.

Z těchto definic a hodnocení je nutno vycházet při posuzování možností a vhodnosti legislativního řešení.

Legislativní úprava léčitelství?

Přesto, že už uvedené definice ukazují na sporné stránky AM a léčitelství, autoři článku horují pro uzákonění léčitelství a AM. Jenže to je tak složitý problém, že jej úspěšně nevyřešil snad žádný stát na světě. Neporadí nám ani WHO, kde Komisi pro AM vede čínská léčitelka paní Zhang, která metody AM zcela nekriticky propaguje, ani Evropský parlament, kde zasedají politici a ne lékaři. Je pravda, že Evropský parlament opakovaně, naposled v červnu r. 2007, doporučil členským zemím, aby zkoumaly metody AM a rozhodly, které z nich jsou bezpečné a účinné, a také které mají provozovat jen lékaři a které nelékaři. Těm by měl být určen rozsah vzdělání. Avšak řešení ponechávají poslanci Evropského parlamentu v kompetenci jednotlivých států. Vědí totiž dobře, že je to problém legislativně obtížně uchopitelný. Řada evropských i mimoevropských států se proto problematikou léčitelství a metod AM poctivě zabývá, organizují se výzkumy metod AM a navrhují se různá legislativní řešení. Český stát se už o zákonnou úpravu tohoto vážného zdravotnického problému pokusil, ale schválené znění zákonů je diskutabilní a návrhy nových zákonů byly vždy odmítnuty. O přesnou analýzu léčitelství a metod AM se však náš stát nezajímá, neprobíhá žádný průzkum rozsahu činnosti léčitelů a úspěšnosti jejich péče, a nebyla navržena a zorganizována ani jediná studie o účinnosti jejich metod.

Dovolím si teď poněkud širší analýzu jedné části toho problému, legislativní úpravy léčitelství, zatímco druhou část problému, zákonnou úpravu AM a jejich metod, ponechám v tomto článku stranou, stejně jako český stát. Legislativa má několik možností. Léčitelství zakázat, uznat jako řádnou živnost, jako volnou živnost nebo ponechat bez povšimnutí. Postupně tyto možnosti probereme.

Zakázat léčitelství má jen malý smysl, protože vedle oficiální medicíny existovalo vždy a zřejmě také vždy existovat bude. Pacient, kterému medicína už nemůže pomoci, ať už skutečně nebo podle jeho názoru, bude vždy vyhledávat další možnosti léčby, tedy medicínu alternativní. Takovou pojistku, i když spornou, asi nelze pacientům odebrat. A vždy budou osoby, které takovou výnosnou alternativu zákonně nebo nezákonně nabídnou. Zákaz by vedl jen k tomu, že by léčitelé pracovali nelegálně, ve skrytu a že by se možná jejich podnikání stalo atraktivnější a určitě ještě lukrativnější.

Legalizace léčitelství, např. jako speciální živnost, naráží na řadu vážných problémů. Základní problém tkví v širokém spektru žadatelů s nejrůznějším, často jen základním vzděláním, a ve snad ještě širším spektru alternativních, často zcela individuálních a prokazatelně nesmyslných metod. Je nemožné živnost přesně definovat ani jednoznačně vymezit i proto, že se objevují stále nové a nové metody a jejich varianty. Které z nich by

směli léčitelé používat? Jenom ty účinné? Vždyť existují stovky nekonvenčních metod a názory na jejich účinnost jsou rozporné. Na jejich vědecké posuzování nebude nikdy dost prostředků a jeho výsledky budou vždy zpochybňovány. A kdo by o účinnosti nakonec rozhodl – zastupci vědecké nebo alternativní medicíny? Omezit činnost léčitelů jen na činnost poradenskou nebo diagnostickou je rovněž sporné, protože jejich ohraničení proti činnosti léčebné je neostré. Neschůdné je i ponechat v kompetenci léčitelů např. jen nemoci lehké a chronické, protože léčitelé nemají diagnostické schopnosti ani technické možnosti odlišit je od nemocí vážných. Nelze docílit dohody ani o tom, co vše by měl léčitel znát, aby mohl alespoň částečně konkurovat lékaři, který se deset let musí odborně vzdělávat než přistoupí k pacientovi. Ani sebelepší zkouška ze základů anatomie a první pomoci neumožní léčiteli stanovit podstatu choroby a zaručit úspěch léčby, a nemůže rozlišit poctivého léčitele od podvodníka. Není také jasné, kdo by je školil, zkoušel a kontroloval.

Léčitelství jako volná živnost. Protože je obtížné vymezit přesně náplň činnosti a požadavky na znalosti léčitelů, navrhuji někteří, aby léčitelé pracovali v rámci tzv. volných živností, kde se žádné předběžné vzdělání ani ověřování znalostí nevyžaduje. I to je velmi problematické, protože by se léčiteli živnostenským oprávněním dávala jakási státní garance, přestože by léčil bez jakéhokoli vzdělání kdykoli, kohokoli, jakkoli a čímkoli. Může si to stát, který se hlásí k odpovědnosti za zdraví svých občanů, dovolit?

Žádným zákonem by se také nezlepšila, spíše jen zhoršila možnost postihu léčitele při poškození zdraví pacienta. Léčitel by snadno a úspěšně argumentoval třeba tím, že postupoval přesně podle principů schválené metody a že třeba do pacienta celostně vysílal duchovní energii. Kdo mu dokáže opak? Myslím, že naše zákonodárství dává dostatek možností postihu léčitele, totiž za neúmyslnou újmu na zdraví.

Obhájci udělování živnostenské licence argumentují tím, že by léčitelé byli „vyhnáni z šedé ekonomiky“, že by museli dodržovat účetní standardy, platit si sociální a zdravotní pojištění a hlavně daně. Mezi jejich povinnosti by patřilo i dodržování předpisů hygienických, bezpečnosti práce, byla by možnost kontroly obchodní inspekcí atd. Bylo by snad možné jim také stanovit určité povinnosti, jako např. informovat praktického lékaře o současném léčení léčitelem. Takové řešení je sice myslitelné, ale nijak by tím nebyly vyvráceny výše uvedené argumenty.

Pro zajímavost uvádím i návrh Českomoravského svazu léčitelů umění. Podle jejich názoru by bylo ideální, kdyby bylo léčitelství rozděleno úředně na lidové a odborné. Lidové léčitelství, které „vždy bylo, je a bude“, by bylo ponecháno bez regulace, zatímco léčitelství odborné by bylo licencované na základě předepsa-

ného vzdělání a určité odborné praxe. Jde jistě o návrh racionální, ale licencovat by bylo asi možné jen bylinářství, v případě ostatních metod by platily námitky, které jsem uvedl výše.

Ponechat léčitelství bez jakékoli zákonné úpravy. Jak je patrné, situace je složitá. Pro jakékoli legislativní řešení problematiky léčitelství existuje množství argumentů pro i kontra. Podle mého názoru bylo nejrozumnějším řešením ponechat dnešní situaci, kdy není léčitelství zákonně výslovně nijak upraveno, beze změn. Legislativa by prostě léčitelství ignorovala, stejně tak, jak je tomu u jiné činnosti, legislativně obtížně ošetřitelné – u prostituce. Stát tím neomezuje svobody a práva občanů a na druhé straně nepřebírá přímou odpovědnost za činnost léčitelů a vyhýbá se také problémům spojeným s přesnou reglementací.

Takové řešení by ovšem mělo být provázeno jednou nezbytnou podmínkou. Aby totiž spolu s ponecháním volnosti léčitelům byla veřejnost **o možnostech léčitelství a metodách AM přesně a objektivně, samozřejmě prostřednictvím všech médií, informována. A to bohužel není.** V tom vidím obrovský dluh ze strany oficiální medicíny i Ministerstva zdravotnictví. To by mělo zveřejnit jednoznačný názor na činnost léčitelů a také stanoviska k účinnosti jejich metod. Veřejnost by měla slyšet, jak státní orgán hodnotí např. biotroniku, radioniku, rezonanční terapii, homeopatii, Vollovu elektroakupunkturu, irisdiagnostiku atd. Teprve potom, po dokonalém informování, by měli pacienti možnost rozhodovat se svobodně a vědomě, jak odpovídá dnešnímu postmodernímu liberálnímu postoji, o svém osudu. Odpovědnost ze jejich zdraví by ležela v jejich rukou, podle přísloví „Jak si kdo ustele, tak si lehne“. Nechci použít ještě cyničtější přísloví „Kdo chce kam, ...“

Je jen málo srozumitelné, proč se naše lékařské společnosti, Česká lékařská komora ani Ministerstvo zdravotnictví analýzou metod AM nezabývají a proč nedávají pacientům žádné informace o jejich možnostech. Snad je to způsobeno agresivitou zastánců AM, kteří neváhají hrozit žalobou nebo dokonce žaloby podávat, když se někdo vyjádří negativně o AM. Možné je i to, že uvedené instituce respektují dnešní postmoderní odpor k paternalismu a ponechávají na „klientech“, aby se sami svobodně rozhodovali o léčbě.

Jak řeší problém léčitelství náš stát?

Základní zdravotnický zákon, „Zákon o péči o zdraví lidu“ z r. 1966, který byl mnohokrát novelizován, se v současném znění o léčitelích nezmiňuje. V jeho poslední novele je uvedeno, že „Zdravotní péči poskytují zdravotnická zařízení státu, obcí, fyzických a právnických osob v souladu se současnými dostupnými poznatky lékařské vědy“. Ve větě chybí slovo „jen“, takže větu lze chápat jen jako konstatování faktu. Léčitelé tedy pod-

le tohoto zákona nejsou výslovně ze zdravotnické činnosti vyloučení. V r. 2001 se připravovala novela tohoto zákona. Podle §2 navrhovaného „Zákona o zdravotní péči“ lze „zdravotní péči ... poskytovat jen ve zdravotnickém zařízení prostřednictvím osob, které jsou ... k výkonu zdravotnického povolání způsobilé“ a podle §65 „zdravotníci pracovníci smějí léčit jen podle současných dostupných poznatků lékařské vědy“, čímž by byly zakázány metody AM. Zákon však schválen nebyl a to oprávněně. Byl špatný z mnoha důvodů, nejen proto, že se nelíbil léčitelům a jejich příznivcům, ale protože 1) neodpovídal současnému liberálnímu trendu ve společnosti, 2) neodpovídal směřování evropské zdravotnické legislativy, 3) pro značnou část naší veřejnosti představuje léčitelství alternativu vědecké medicíny, 4) protože není správné, aby existoval zákon, o kterém je předem jasné, že nebude dodržován a že právo nebude vymahatelné, 5) protože léčitelství je zákonem pro jeho speciální povahu neuchopitelné a 6) protože existují daleko racionálnější a účinnější cesty k omezení rizikové činnosti léčitelů, než je zákon.

Léčitelství měl řešit Zákon o živnostenském podnikání č. 455/1991. Přechnodně, v něm bylo léčitelství zařazeno mezi tzv. „volné živnosti“, které „opravňují k činnosti, pro jejichž provozování tento zákon nevyžaduje prokazování odborné ani jiné způsobilosti“. Po pěti letech byl zákon novelizován a léčitelství bylo ze zákona vyřazeno. Podle dnes platného znění činnost přírodních léčitelů mezi volné živnosti nepatří. (Formulace není srozumitelná, protože termín „přírodní“ léčitel není běžný a nikdo také léčitele nedělí na přírodní a nepřírodní.)

Léčitelé jsou samozřejmě s dnešní situací nespokojeni a řeší ji tak, že pracují buď nelegálně, bez jakéhokoli oprávnění, nebo získali živnost např. na psychologickou pomoc, poradenství, masáže a pod., pod jejíž rouškou diagnostikují a léčí. Změnu si slibují od nových zákonů. Dnes se totiž připravuje úprava občanského zákoníku. Navrhuje ji Ministerstvo spravedlnosti. Podle autorů předlohy by v něm bylo léčitelství povoleno, ale každý poskytovatel léčby by se svým klientem uzavíral smlouvu o léčebném výkonu, takže by se pacient u soudu mohl lépe dovolávat splnění toho, co léčitel sliboval. Léčitel by také byl povinen, podle slov profesora práv na Západočeské univerzitě v Plzni, Karla Eliáše, upo-

zornit pacienta na všechna rizika.

Návrh je naprosto nesmyslný. Záruku vyléčení, obsaženou ve smlouvě, nemůže poskytnout vzhledem ke složitosti lidského těla a chorob ani moderní medicína, natož potom léčitel, který se odvolává na neexistující čakry nebo jiné vymyšlené fantazijní principy. A požadavek, aby léčitel upozornil pacienta na všechna rizika, je z pohledu medicíny rovněž směšný. Přímá rizika léčby, např. homeopatikem, nebo pouštěním „energie“ do těla, jsou nulová, protože se pacientovi nedává kromě vody a cukru nic a nepouští do něj nic. A nepřímá rizika, spočívající v tom, že pacient zanedbá řádnou léčbu, ovšem nemůže léčitel, který nemá o diagnóze, podstatě choroby a jejím průběhu ponětí, ani odhadnout.

Také další zdravotnické zákony jsou v přípravě, a lze čekat, že problém léčitelství bude jedním z nejkontroverznějších témat.

Jsem přesvědčen, že dnešní snahy o začlenění metod alternativní medicíny do rámce medicíny oficiální jsou z dlouhodobého hlediska odsouzeny k neúspěchu. Experimenty a klinické studie dovolují jasně odlišit účinné metody od neúčinných, které používají léčitelé a AM, a propast mezi vědeckou a alternativní medicínou se bude dále prohlubovat. Svědčí pro to i dnešní trendy, které v závěru článku „Kouzelná ordinace“ autoři popisují, směřující k poklesu počtu lékařů-alternativců u nás i v zahraničí, a ztráta podpory alternativních metod, např. homeopatie, ze strany státu a pojišťoven v západních zemích. To vše je jen důkazem přirozeného vývoje a postupného odhalování skutečných možností léčitelů a AM, nikoli tlaku na lékaře.

Přesto alternativní medicína nezhyne a ani zdaleka není ohrožena budoucnost léčitelů. Ti budou jistě existovat trvale, i kdyby byly léčitelé a všechny jejich metody AM zakázány. Móda, široká nabídka, krásné, i když nesplnitelné sliby, masivní i když klamavá reklama, a na druhé straně existence nevléčitelných chorob, dnešní touha po maximálním zdraví (healthismus), přemrštěná péče rodičů o zdraví dnešních jedináčků a nevyhnutelné nárůstání nemocnosti ve stáří, spolu se soudobými stresy a nárůstem psychických problémů, kde je psychoterapie, resp. placebový efekt, nejúčelnější terapií, to vše je zárukou existence „alternativ“ i v budoucnosti.

MUŽ, KTERÝ ZRADIL HOMEOPATII ROZHOVOR S EZRADEM ERNSTEM

Ludmila Hamplová

Ezrad Ernst byl po dlouhá léta nejoblíbenějším lékařem zastánců homeopatie. Naopak odpůrcům byl trnem v oku. Jeho výzkumům totiž nemohli nic vytknout. Byly seriózní a odpovídaly všem požadavkům na vědeckou metodu. Stále dával alternativcům naději, že zrovna on prokáže účinnost jinak

vědeckou obcí zavrhaných metod. Nakonec však došel k opačným závěrům: homeopatie je nesmysl a její účinek je způsoben pouze díky placebo efektu. Jeho přerod způsobil ve světě poprask. Následník anglického trůnu a milovník homeopatie princ Charles se jej dokonce pokusil zničit.

Po dlouhá léta jste homeopatii a jiné metody alternativní medicíny velmi bojovně hájil. Sám jste působil jako homeopat. Sbíral jste uznání od různých esoterických zájmových skupin a sdružení. Své názory jste ale velmi radikálně změnil a nyní jste jedním ze symbolů odporu vůči léčitelství a jiným pavědám. Jak je to možné?

Už jako malé dítě jsem se setkával s homeopatií. Narodil jsem se v Německu, kde je tato metoda velmi populární. Náš rodinný lékař byl homeopat, a tak jsem byl homeopatii vystaven prakticky každý den. Byl to ale velmi dobrý lékař. Přesně věděl, kdy je nutné podat klasické léky. Vzpomínám si, že jsem jako dospívající chlapec prodělal ledvinovou koliku, to mě naštěstí léčil klasicky. Jako dítě jsem si těžko mohl vytvořit kritický názor na něco, co bylo samozřejmou součástí mého života. Když jsem později začal studovat psychologii, byl jsem velmi otevřený vůči alternativní medicíně. Dokonce ani během studia na lékařské fakultě jsem neviděl rozpor mezi klasickými a alternativními metodami léčby. Věřil jsem, že mohou být obě stejně účinné.

Změnily se vaše názory, když jste se po skončení studia setkal s lékařskou praxí?

Právě naopak, jako na každého mladého lékaře na mě silně působily první praktické zkušenosti s léčbou pacientů. Nastoupil jsem do malé homeopatické nemocnice, která měla jen několik málo lůžek a jedno všeobecné oddělení. Dosahovali jsme ale skvělých výsledků. Úspěch celé nemocnice stál na tom, že jsme pacientům upravili dávkování léků a nechali jen ty, které skutečně potřebovali. Chronicky nemocní pacienti berou dvacet i více léků každý den a to i přes to, že mnohdy působí proti sobě a mají spoustu vedlejších účinků. K tomu jsme přidali homeopatika, upravili stravu a efekt byl úžasný. I velmi nemocní pacienti se cítili lépe a někteří se i uzdravovali. Homeopatie mi pak celkem logicky připadala jako úžasný způsob léčby bez žádných vedlejších účinků.

Co se tedy muselo stát, abyste se z příznivce homeopatie stal jejím odpůrcem?

Mé postoje se začaly postupně měnit, jakmile jsem začal více studovat. Udělal jsem si doktorát a začal více uvažovat jako vědec. Stal jsem se kritičtější a už jsem nepřijímal automaticky všechno, s čím jsem se setkal. Naučil jsem se zkoumat výsledky odborných studií a nestačila mi jen klinická praxe. Chtěl jsem zkrátka vědecky podložené důkazy. Uvědomil jsem si, že když se pacientovi uleví, nemusí to být nutně výsledek aktuální léčby. Za pozitivním výsledkem, tedy tím, že se člověk cítí lépe, stojí spousta jiných faktorů. Už jen to, že homeopatika nemají žádné vedlejší účinky, je pro pacienty velké plus. Někdy jsou vedlejší účinky léků horší než původní zdravotní problém, se kterým se člověk léčí.

Jak jste se dostal k vědeckému výzkumu alternativní medicíny?

Když jsem se stal profesorem rehabilitace na vídeňské univerzitě, dostal jsem se do takové pozice, že jsem mohl rozhodovat o tom, jaký výzkum budeme dělat. Začali jsme se věnovat alternativní medicíně z pohledu vědy a zkoumali jsme, jestli lze některé její metody využít právě v rehabilitačním lékařství. Nikdo před tím totiž systematicky neanalyzoval alternativní medicínu. Nikdo její metody v takovém rozsahu nepodrobil kritickému zkoumání.

Je neuvěřitelné, že naše fascinace alternativní medicínou je dokonce tak velká, že nepotřebujeme ke svému přesvědčení žádné důkazy.

Stál jste u zrodu katedry celostní medicíny na lékařské fakultě univerzity v britském Exeteru. Jaké pozice ze své práce máte po patnácti letech, které jste strávil výzkumem homeopatie a jiných alternativních metod léčby?

Udělali jsme více než 200 výzkumů a analýz. Věnovali jsme se meta-analýzám, kdy jsme třídili a porovnávali výsledky studií jiných vědeckých týmů, ale také jsme dělali vlastní klinické zkoušky. Není moc lidí, kteří by přáli naší práci. Je velmi těžké sehnat peníze na kritický výzkum alternativní medicíny. Nikdo není příliš šťastný, když mu sdělíte, že jeho způsob léčby je podvod. Mým úkolem není dělat esoterice a léčitelství reklamu, ale objektivně je zkoumat. Kdybych říkal, jak je alternativní medicína skvělá, rozhodně bych neměl problém s financováním své práce. Jsem ale přesvědčen o tom, že moje práce je ve skutečnosti velmi užitečná. Vlastně šetřím peníze ze státního rozpočtu i z kapes samotných pacientů, když říkám, které metody jsou bez prokazatelného účinku.

K jakým výsledkům jste dospěli?

Efekt drtivé většiny metod alternativní medicíny není větší než podání placebo, tedy neúčinné látky. Využití placebového efektu ovšem může být užitečné, když např. nechcete pacientovi ublížit standardní, ale rizikovou terapií, nebo v případech, kdy pacient nepotřebuje léčbu, ale stejně ji vyžaduje. V současnosti u převážné většiny metod alternativní medicíny neexistují důkazy o jejich účinnosti. Tedy ani homeopatie nemá o nic lepší výsledky než má podání placebo.

Našli jste nějakou metodu, která funguje?

Máme velmi dobré výsledky s léčbou bylinkami. Ale toto je metoda založená na důkazech, protože bylinky objektivně obsahují zjištěné léčivé látky, jejichž účinky jsou známé a prověřené staletími. Na tom není nic překvapivého. Akupunktura je vhodná při léčení některých bolestivých stavů, ale v žádném případě tak nelze léčit vážné zdravotní problémy. Pozitivní efekt má masáž při

problémech se zády, ale to je všechno.

Proč tolik lidí věří alternativní medicíně, když podle vašich výzkumů objektivně nefunguje?

Zcela narovinu, když trvale lžete, lidé vám začnou věřit. Nemůžou se dozvědět pravdu o alternativní medicíně, když miliony webových stránek jsou plné lží. Dozvědí se, že každý bez ohledu na závažnost své nemoci může být uzdraven. Pak není divu, že jim homeopatie přijde jako zázrak.

Homeopatie je zřejmě nejpopulárnější a nejvíce rozšířenou metodou alternativní medicíny. Co stojí za jejím úspěchem?

Je to velmi snadné. Homeopat léčí tak, že si na vás najde čas a podrobně s vámi rozmlouvá. Lze to považovat za určitou formu psychoterapie. Homeopat vám položí otázky, které jste si nikdy sama nekladla a budou ho zajímat věci, které váš lékař považuje za nepodstatné. Mnoho pacientů má pak tak konečně pocit, že se našel někdo, kdo je opravdu chápe. Když si povídáte víc než hodinu, s někým, kdo je empatický, posloucháte a už, když odcházíte, cítíte se mnohem lépe. Když to samé udělá lékař a dá vám nějaké placebo, uleví se vám ovšem také. Samozřejmě, že to neplatí u vážných onemocnění. Jakmile se cítíte bez energie, máte problémy se zažíváním nebo cítíte bolest, homeopatie vám pravděpodobně pomůže stejně, jako by vám pomohly neúčinné pilulky od lékaře, kdyby si ovšem s vámi povídal.

Vy sám však tvrdíte, že homeopatie může být kromě toho, že je neúčinná, i velmi nebezpečná.

Obecně se tvrdí, že je zcela bez rizika. Homeopatika neobsahuje žádné účinné látky, a tak jimi jen těžko někoho otrávíte. Také nemají vedlejší účinky. Ale pravda je mnohem horší. Homeopatická léčba a celé homeopatické myšlení je velmi nebezpečné. Pokud homeopat včas nepozná, že má pacient vážný problém a nezbytně potřebuje pomoc lékaře, dojde k prodlení v léčbě, které může pacienta stát zdravím, ale i životem. Homeopat tak může svého klienta zabít tím, že ho včas nepošle k normálnímu lékaři. Navíc hodně homeopatů odmítá očkování a varuje své klienty před tím, aby nechali očkovat sebe a své děti. Případně podávají speciální homeopatické vakcíny. Například „očkovací látka“ proti malárii se vyrábí z krve lidí nakažených malárií.

V čem je největší riziko alternativní medicíny?

Obrovským nebezpečím alternativní medicíny je to, že není využívána jen jako doplňková léčba, ale jako alternativa racionální, účinné terapie, tedy místo ní. Je šilebné, když léčíte rakovinu metodami alternativní medicíny. Na to hodně lidí zemřelo.

Proč i přes objektivní rizika, která alternativní medicína přináší, její popularita roste a stále více lidí hledá své životní štěstí a zdraví u léčitelů?

Příčin zájmu o alternativní medicínu je široké spektrum a u každého pacienta je hlavní příčina jiná. Jednou z mnoha různých příčin je to, že mnoho pacientů s chronickými chorobami je vážně nespokojeno se svými lékaři, kteří nejsou schopni vyslechnout jejich starosti. Léčitelé hrají na emoce. Povídají si s vámi a vy máte konečně pocit, že vám někdo rozumí a bere vás jako svébytnou osobnost. Tohle by se klasická medicína měla od alternativní naučit. Má dokonalé přístroje, specialisty na nezáhadnější choroby, ale neumí si s pacienty popovídat.

Jak velkou roli v „zázračných“ uzdravení u léčitelů, ale i homeopatů hraje prostý fakt, že se za jejich služby platí tvrdě na dřevo?

Zcela narovinu, když zaplatím hodně peněz léčiteli, tak mu věřím a očekávám velký efekt. On „překvapivě“ přijde, protože i naše tělo slyší na moc peněz. Kdybych si zítra koupil luxusní auto, moje sebevědomí by vzrostlo a dost možná, že bych se cítil zdravotně lépe.

Klientům nejrůznějších šarlatánů často stačí k tomu, aby jim svěřili své peníze jen to, že jsou na ně hodní. Proč nepotřebují vidět objektivní výsledky jejich práce?

Alternativní medicína není o důkazech. Pro lidi, kteří se rozhodnout jít za léčitelem, vůbec nejsou důležité klinické studie nebo objektivní důkazy, ale jejich víra. Je to úplně stejné jako kterékoli náboženství. Kdyby vznikla Homeopatická církev, nemuselo by to vadit a mohli bychom přestat s jejím zkoumáním. Ale dokud homeopatie sama sebe považuje za prověřenou metodu medicíny, pak je naší povinností provádět výzkum, abychom veřejnosti podali jasné důkazy, že je homeopatie neúčinná, pro pacienta nebezpečná, a že nelze spoléhat jen na pouhou víru.

Mluvíte o alternativní medicíně jako o náboženství. Česká společnost obecně nemá příliš velkou důvěru v tradiční církve, dokonce jsme nejateističtějším státem na světě. Přesto u nás zažívá esoterika rozmach. Nerozumím tomu, ve Velké Británii je situace přece jen jiná. V posledních letech se zdá, že klesá zájem o homeopatii, ale to neplatí o celé esoterice. Možná máte ve své zemi někoho slavného a významného, kdo velmi věří v homeopatii a tak tomu věří i ostatní. U nás je to princ Charles. Nemáte nějakého politika, který věří v homeopatii?

Žádný z českých politiků, pokud vím, se k homeopatii nehlásí. Ale ženské časopisy jsou plné článků o horoskopech, léčitelích i novodobých čarodějnicích. Dokonce magazíny pro maminky radí svým čtenářkám, jaká homeopatika použít při léčbě běžných dět-

ských onemocnění.

To je neuvěřitelné. Nechápu, jak můžou lidé v Česku, tak masově podléhat alternativní medicíně. I když jedno vysvětlení bych měl. Žijete v zemi, kdy tvrdě vládnul totalitní režim, nepřipouštějící jiné než oficiální názory strany. Nezažili jste kouzlo svobody, ve které je možné tvrdit, že měsíc je celý ze syra a okolí tuto víru respektuje. Podle mě je česká fascinace esoterikou a činnostmi s ní spojenými daná tím, že jste se nenaučili kriticky myslet. V dobách komunismu jste to prostě nepotřebovali. A tak teď, když máte demokracii, jste nadšení ze všeho nového a jiného. Bude potřeba minimálně jedné generace, aby se to změnilo.

Pokud bychom přijali tezi o alternativní medicíně jako o svého druhu náboženství, jak je možné, že jeho stoupců jsou tak nesmiřitelní, když jsou vystaveni kritice? Sama jsem zažila, když jsem napsala polemický článek o domácích porodech, který je, jak je u nás jinak zvykem, neglorifikoval, a výsledkem bylo, že na mě plivali oheň a síru.

Vůbec se tomu nedivím. Zažívám podobné situace na

vlastní kůži. Být skeptik je mnohem těžší než objímat stromy kvůli energii matky země a chodit ke kartářce. Bohužel jen v prvním případě se na vás okolí bude dívat jako na blázna. Asi víte, že princ Charles je velkým příznivcem alternativní medicíny. Dokonce založil velmi vlivnou nadaci na její podporu. Já jsem ale kritizoval jednu ze zpráv, kterou vydali. Princ Charles poté kontaktoval moji nadřizenou a vysvětlil ji, že je s mojí prací velmi nespokojen. Třináct měsíců probíhalo moje vyšetřování, během kterého sledovali každý můj krok. Kdykoliv jsem mohl přijít o práci. Tehdy to bylo vážně nechtuté. Být skeptik je vážně náročné.

Může se stát, že byste časem přišel na to, že alternativní medicína funguje?

Jistě. Pokud budu mít jasné důkazy, uznám to. Ale pokud nejsou důkazy, těžko můžeme hovořit o tom, že alternativní medicína funguje. Do té doby je to podvod.

(Zkrácená verze rozhovoru vyšla v časopise Reflex)

ZEITGEIST

VÝPRAVA ZA DUCHEM DOBY, JEHOŽ PROJEVEM JSOU I KONSPIRAČNÍ TEORIE

Anna Marie Dostálová

Redakční poznámka. Článek nabízí zajímavé postřehy, ale je v lecčems kontroverzní. Sotva budeme souhlasit s tím, že výpovědi věd a mýtů jsou pravdivostně rovnocenné nebo že člověk je „nevléčitelně náboženský“. (Č.Z.)

Možná si vzpomínáte, jak vám nějaký váš známý nebo kolega v práci podstrčil vypálené cedéčko se spikleneckým výrazem, že „tohle musíte vidět.“ Zeitgeist – německý okřídlený výraz pro ducha doby. Jinak také stejnojmenný film kvazidokumentárního ražení, který údajně přináší zásadní odhalení o vládnoucích idejích naší doby. Snímek, jenž rozčilil mnohé a vysloužil si nábožný respekt jiných, je v jednom ohledu pozoruhodný. Bez pomoci distribučních společností dokázal zasáhnout tisíce obyvatel západního světa prostřednictvím spontánního šíření po Internetu a rukama přesvědčených diváků, mezi nimi právě vašeho známého. Tento způsob distribuce, který se zásadně liší od tradiční logistiky a reklamy, se nazývá „virální“. Cynik postřehne, že se jedná o adjektivum odvozené od slova „virus“. V tomto článku bych chtěla nabídnout trochu jiný pohled na problematiku konspiračních teorií a filmů á la Zeitgeist, než jaký nabízejí již dostupná kritická hodnocení*.

Rekapitulace

Pro ty z vás, kteří zmíněné dílo neviděli, nebo snad rozčilením zapomněli, připomínám hlavní osnovu. Film (2007) je rozdělen na tři části, kterým předchází rozsáhlý prolog. Ten sestává ze sekvence sugestivních obrazů evoluce člověka od jednobuněčných organismů, která končí rukou, jež napíše na papír „1+1 = 2“, načež list spálí, chápajíc se americké vlajky a Bible. Do toho je komponována řada podobně přímočarých obrazů, až dojemných ve své nepokrytosti, jako je točící se Země zavřená do klece nebo zkarikovaný Bůh sedící na obláčku, doprovázen jakousi mluvenou parodií na křesťanský fundamentalismus.

První, zřejmě nejvlivnější část filmu, se pokouší o rozmetání křesťanství, potažmo veškerých „teistických“ či snad světových náboženství. S použitím obskurních zdrojů z oblasti západního esoterismu a protikřesťanské apologetiky posledních dvou set let argumentuje, že

* Např. Elgin Hushbeck, Zeitgeist – The Response, in: Running Toward the Goal, 24. 8.2 2007. dost. online: <<http://running.biblepacesetter.org/mp3/082407.mp3>>, transkript: <<http://consider.townhall.com/g/0e7493ff-c177-406f-8623-60668f7a506c>>; Edward L. Winston, Zeitgeist the Movie Debunked, in: Conspiracy Science, dost. online: <<http://www.conspiracyscience.com/articles/zeitgeist/>>.

V létě 2008 jsem na Zeitgeist zakázku z protestantských kruhů zhotovila odborný posudek, v němž se zabývám zejména metodologickou kritikou argumentačních postupů, použitých ve filmu. Vážní zájemci o téma si o něj mohou napsat autorce na a.m.dostalova@gmail.com.

historický Ježíš nikdy neexistoval a je toliko výplodem pozdější politické agendy. Tato šedá vládnoucí vrstva užívá náboženství jako „nejmocnějšího nástroje ovládnutí mas“ a náboženský mýtus tak slouží jako „plodná půda, na níž mohou další mýty vzkvétat.“ Tento model je pak ve druhé a třetí části filmu pouze přenesen na odlišné oblasti lidského života, konkrétně oblast financí a vlády.

Výkladový klíč

„Fanoušci žánru [konspiračních teorií] nenajdou ve filmu nic moc nového.“* Jay Kinney, bývalý vydavatel Gnosis Magazine a autor knih o západním esoterismu dodává: „Myšlenka, že většina náboženství byla původně slunečními kultury a že příběh Ježíše Krista opisuje mýty množství jiných „umírajících bohů“, se tu vznášela na konci 18. století.“ Film trefně uvádí citát z Thomase Paina, v němž redukuje křesťanství na výstřelek kultu slunce, což byl odvážný kus štvání proti náboženství před 200 lety, ovšem dnes již nic průlomového. Průlom na poli faktů však není tím, o čem Zeitgeist je. Video je spíše silnou a rychle působící dávkou agitky, předestírající své závěry jako dané. Bohužel, jako většina propagandy, s cílovým publikem nehraje férovou hru.“ Kinney dále píše, že se při sledování filmu občas cítil jako hlavní hrdina v románu Mechanický pomeranč Anthony Burghesse, když je přinucen ke svérázné léčbě „s očima do široka otevřenými, bombardován rychle prostříhanými fotkami zvěřstev.“

Podíváme-li se drobnohledem na použitou argumentaci, je nabíledni, že ve své výstavbě a logice zcela selhává. Stylizace do dokumentárního, potažmo vědeckého žánru, je naprosto nepodložená a představuje vůbec nejtucnější lež, nabízenou divákovi ke strávení. Metodologická kritika, usvědčující z nevědeckosti a logických chyb, je jistě přínosná a konspirační díla bychom jí měli podrobovat, nicméně pokládala bych za fatální chybu, pokud bychom měli pouze u ní zůstat.

Náboženské podtexty

U hraničních fenoménů jako jsou právě konspirační teorie nebo alternativní léčebné a terapeutické metody, mě vždycky zarazelo, proč si kritici jejich nevědeckosti, když se jim podaří vyvrátit, že nejde o vědu, nepoloží otázku o co tedy vlastně jde. „Být vědecký či nebýt, to je, oč tu kráčí“, jako by znělo krédo racionalistů. V tuto chvíli je nejspíše na někom z jejich kolegů, aby zvedl rukavici, která po bouřlivém souboji na zemi zůstala ležet a já se o to pokusím.

Jedním z největších přínosů mého oboru, religionistiky, je alespoň pro mě poznatek, že existují různé interpretační strategie okolního světa, z nichž každá má svou specifickou výpovědní (chcete-li) pravdivostní hodnotu, která není nadřazena hodnotám těch ostatních, ani se z

nich evolučně nevyvíjí nebo k nim nesměruje. Jedním z interpretačních nástrojů okolního světa je pro člověka věda, jiným mýtus. Představa, že věda jednoho dne veškeré náboženské a mýtické systémy nahradí coby nejdokonalejší systém, v duchu primitivního evolucionismu, kde společnost směřuje od primitivního k dokonalejšímu, se dnes pokládá všeobecně za překonanou. Žádný takový vývoj ve společnosti nenastal, a klasikové sekularizační teorie, která tuto představu postupně nahradila, byli zaskočeni obrovským vzrůstem vlivu náboženských idejí na moderní politiku 2. poloviny 20. století stejně jako boomem tak zvaných nových náboženských hnutí. Budete-li se povahou konspiračních teorií chvíli zabývat, brzy narazíte na nepříjemné zjištění: totiž, že jsou zdánlivě nevykořenitelné. A tady opět přichází ke slovu axiom mého vědního oboru, který praví, že člověk je „nevyčleřitelně náboženský.“ Příčina nevykořenitelnosti konspiračních teorií totiž, jak již v tuto chvíli můžete tušit, spočívá v jejich inherentně religiozní motivaci. To může být šokující tvrzení pro ty, kteří si pod pojmem náboženství představují ctihodnou instituci, která reprezentuje hodnoty na hony vzdálené konspiračnímu tmářství. Funkcionalistická teorie náboženství učí, že je užitečnější definovat „náboženství“ spíše funkcionálně, tedy popisem jeho role ve společnosti než substanciálně, to jest snahou dobrat se jeho „skutečné podstaty.“ Konspirační teorie velmi dobře zastávají jednu z podstatných funkcí tradičních náboženství. Nabízejí totiž kompaktní interpretaci světa, historie, naší současné úlohy a hierarchii priorit. Člověk se neptá „co se stalo v pořadí po sobě“ ale „jaký je smysl historických událostí?“ Jaká je moje úloha v dějinách a co je nejvyšší hodnotou, podle níž se orientovat?

Ať už se nám to líbí nebo ne, konspirační teorie tyto odpovědi nabízí. Kdybych měla popsat „kult Zeitgeist“ v religionistických pojmech, nejpříhodnější, který jsem našla, by byl rozhodně „neognosticismus.“ Gnóze byl významný esoterický směr na sklonu antiky, jehož centrální usilování se točilo okolo hledání a objevování (skrytých) pravd, Poznání. Výzvu po hledání Pravdy a rozšiřování vlastního poznání slyšíme ve filmu bezpočetkrát. Ovšem v jednom podstatném bodě se neognosticismus od starověké gnóze liší: svým politickým rozměrem. Zatímco dávní gnostikové chovali ke společnosti odtažitý nanejvýš podezřívavý postoj, v současném proudu neognosticismu nacházíme významný utopistický prvek sociální angažovanosti, který má své kořeny v socialistickém hnutí. Potenciálně výbušným důsledkem tohoto sňatku idejí je představa, že privilegované vládnoucí vrstvy mají tuto Pravdu či Poznání ve svých rukou a přístup k nim je třeba si i násilím vynutit. Jinými slovy, dosažení nejvyššího dobra není v našich rukou, nýbrž závisí na společenském pořádku, který je pro nás nevhodně nastavený. To vytváří skutečné napětí a je zde

* <http://www.boingboing.net/2007/08/06/jay-kinney-reviews-z.html>

třeba dát za pravdu těm kritikům, kteří spatřují škodlivost konspiračních teorií v tom, jak efektivně podryvájí naši důvěru ve společenský řád a šíří nekontrolovatelný chaos, který může – není-li energie zúčastněných namířena konstruktivním směrem – vést k násilné katarzi. Naštěstí, jak vyplývá z volného pokračování filmu *Zeitgeist: Addendum* (2008), součástí lidské přirozenosti je i ono hledání konstruktivního řešení. To na sebe v závěru filmu bere podobu technologizující utopické sekty *The Venus Project*, která usiluje o vybudování nového společenského řádu všeobecného blahobytu, založeném na udržitelném rozvoji a nejmodernějších technologiích. Cesty Páně, jak praví zlidovělé úsloví, jsou skutečně nevyzpytatelné a podrobnější pohled na životní dráhy vyznavačů konspiračních teorií by jistě odhalil bohatou historii osobních náboženských přesvědčení.

Nová doba mediální

Z hlediska mediálních studií je na fenoménu *Zeitgeist* pozoruhodná jedna věc, nad kterou se chci zastavit: jak pronikavý dopad může mít video, které ve své sebetylizující upřímnosti ani nezastírá, že bylo splácáno z různých zdrojů na domácím počítači bez velkého filmařského umu. Skutečně, video shlédnutelné zdarma na Internetu, vytvořil amatér a ctěné čtenáře bych ráda poprosila, aby, až jej budou sledovat, provedli myšlenkový experiment, v němž si budou představovat identitu tvůrce videa. Nelze vůbec vyloučit, že jím je osmnáctiletý mladík. O identitě autora není nic známo, kromě jména, které by však stejně dobře mohlo být pseudonymem a nejasné informace, že žije v New Yorku.

Když se někoho zeptáte, v čem že si myslí, že spočívá síla Internetu, pravděpodobně odpoví, že ve dříve nemyslitelném přímém, rychlém přístupu k obrovskému objemu informací. Přitom však opomínáme druhou

stranu, která je přitom minimálně stejně důležitá: uživatel Internetu je kromě konzumenta také tvůrcem média. Už není pouze čtenářem zpravodajství. Může jej vytvářet – a kvalitou svojí tvorby dokonce překonat „profesionální“ produkci nebo jí konkurovat. Jeho role v hudbě není omezena na posluchače, ale může pomocí mixování cizích nahrávek vytvářet nahrávky zcela nové. Ohromný úspěch sociálních webů jako *YouTube.com*, kde mohou běžní uživatelé Internetu sdílet svá videa a shlédnout videa dalších milionů uživatelů, je záležitostí posledních několika let (2005), kdy se také vyrojila většina konspiračních filmů á la *Zeitgeist*, které jsem měla možnost sledovat. *YouTube.com* odkoupila společnost Google pouhý rok od založení za více než miliardu dolarů. Podle hlasů z „pirátského“ dokumentu, který se šíří virálně po Internetu pod příhodným názvem *Steal This Film Today!*, je to právě tato strana nového média, která způsobuje takovou nevoli na straně nahrávacích, distribučních a dalších mediálních společností zejména hudebního průmyslu.

Ačkoliv nemusíme zcela sdílet s tvůrci jejich morální hodnocení moderního internetového pirátství, tato myšlenka nepochybně představuje zajímavý úhel pohledu na problematiku aktuálních konspiračních teorií. Nízkonákladové agitační filmy, které si můžete na svém domácím PC sestříhat z materiálu dostupného na Internetu i vy, jsou jakousi vzpourou konzumenta. Konzumenta, který má náhle historickou šanci stát se spolutvůrcem a náležitě jí využívá. Produkty tohoto využívání však vznikají bez jakékoliv kontroly a jsou-li dostatečně sugestivní, dokáží ovlivnit milióny lidí po celém světě třeba ve prospěch konspiračních teorií nebo různých alternativních metod ať už psychologických nebo léčitelských.

ARNOŠT VAŠÍČEK A TEMPLÁŘI

Libor Gottfried

V České televizi po úspěchu duchařské detektivní trilogie *Ďáblova lest* znovu zopakovali podobně duchařský seriál *Strážce duší* (z roku 2002) z pera pana Arnošta Vašíčka, známého a plodného záhadologa. Protože umělecké dílo samozřejmě nesnese přísná měřítká historické pravdivosti, nechci zde hodnotit samotný seriál (to se spíše hodí do novin do kulturní rubriky), ale spíše to, co pan Vašíček o jednotlivých záhadách seriálu tvrdí a myslí skutečně vážně, tedy „jak to bylo doopravdy“, což je v tomto případě jeho kniha *Sedm záhad strážce duší – Jak to bylo doopravdy* (*Mystery film* 2005). Vítanou zámlinkou k recenzi této oblasti zájmu pana Vašíčka mi dal jeho článek ve 100+1 (10/2009), kde shrnuje ony vážné

domněnky o templářích na Moravě, a to na hradě *Veveří*, který jim podle něj patřil a kde se podle něj odehrávaly „generální“ (sic!) kapituly řádu v letech 1258 – 1304, a kde byl nakonec (za pomoci tajných monogramů a symbolů) ukryt templářský poklad. Poněvadž toto už není fikce seriálu, ale něco, co pan Vašíček tvrdí o historii vážně, je třeba na to reagovat.

Vašíček se v případě hradu *Veveří* odvolává na tzv. *veverský rukopis* z r. 1739, který ovšem (pro pana Vašíčka nepochopitelně) neberou historikové vážně.

Veverský rukopis například tvrdí, že v roce 1304 se na hradě konalo tajné zasedání templářského řádu, kterého

se zúčastnil i velmistr Jakub de Molay. „Proč by si autor veverského rukopisu vymýšlel?“ Podle literární teorie pana Vašíčka totiž falzátor „pokud chtěl historii hradu obohatit o smyšlenou přítomnost templářů, nemusel přece uvádět přesná data a jména. Každý falzifikátor dobře ví, že čím více bude ve svých výmyslech konkrétnější, tím snadněji bude odhalen.“ Tady nepochybně mluví pan Vašíček z vlastní zkušenosti falzifikátora dějin. Jenže je tomu jinak. Falzifikátor se vždy naivně domnívá, že jeho smyšlená „přesná data a jména“ nikdo neodhalí, zejména se tak domníval falzifikátor z období předkřesťanského dějepisu.

Proč tedy například někdy necituje Vašíček na podporu nějakých vymyšlených záhad třeba Václava Hájka z Libočan (Kronika česká, 1541) a jeho senzačně podrobné zprávy ze 7. – 10. století, když ten se také „odvolává na daleko starší prameny“. Proč by si tento autor vymýšlel tak konkrétní jména a data? Ale on to klidně udělal a ani mu nevadilo vymyslet si i neexistující kronikáře, z nichž údajně čerpal.

Je to z jednoduchého důvodu: každý čtenář časopisu 100+1 nebo čtenář Vašíčkových knih už někdy ve škole slyšel a jinde četl, že Hájek byl lhář a ve své kronice si vymýšlel. Je to v obecném povědomí, a ostatně není žádný problém si v místní knihovně půjčit edici Hájkovy kroniky a přečíst si ji. Proto záhadologové nikdy necitují Hájka, už je moc profiáknutý. Ale kdo z těchto obyčejných čtenářů zná obsah veverského rukopisu? To je pak snadné obvinít historiky z předpojatosti vůči tomuto neprávem opomíjenému senzačnímu prameni. Kdo si to ověří?

Veverský rukopis

Dostat se k seriózním informacím o veverském rukopisu (ne jen k těm pečlivě pro čtenáře vybraným od pana záhadologa) je pro obyčejného čtenáře záhadologických výmyslů trochu obtížnější, ale ne nemožné. Jeho text byl otištěn (samozřejmě německy) v časopise Moravia č.131-135 roku 1815 a pak samostatně vyšel v roce 1820 v knize Die Burgvesten und Ritterschlösser der österreichischen Monarchie VI. Theil, s. 20-23.

Kdo ze čtenářů záhadologie však půjde do univerzitní knihovny a bude si v němčině číst originální text? Ale dočetl by se tam zajímavé věci, které nám ovšem záhadolog zatajil (nebo nám snad bude tvrdit, že on ten text, na který se jako na základní zdroj odvolává, nikdy nečetl, že ty informace jen tak převzal od někoho jiného?). V rukopise se autor 18. století odvolává (podobně jako Hájek) na své prameny: Archivum Pernsteinicum, Komenského, Hossmanna a na Ctibora Drnovského Memorabilia Moraviae. Samozřejmě nevíme, co navíc snad mohlo být tehdy v 18. století v pernštejském rodinném archivu proti dnešnímu stavu, ale u ostatních autorů můžeme s klidem prohlásit, že nic důležitého k historii templářů nepřinášejí (Komenského spisy znám poměrně zevrubně z edice Opera omnia a nepamatuju se, že by se kdy v

životě o templářích zmínil, ani o Veveří – s výjimkou jeho zakreslení na svou mapu Moravy).

Na základě svých pramenů tvrdí autor veverského rukopisu (a proč by si vymýšlel?), že templářům před rokem 1311 na Moravě patřily tyto hrady: Štramberk u Hukvald, Štramberk u Telče, Helfenštejn, Lukov, Tepenec, Veveří, Orlov u Vyškova, Tempelštejn, Buchlov, Cimburk, Děvice, Kurdějov, Náměšť, Plumlov, Krumlov, Slavkov, Kounice, Bítov, Jemnice, Strážnice, Mitrov, Rosice, Jevišovice, Brtnice, Letovice, Černá Hora, Kraví Hora, Obřany, Tovačov, Kunštát, Zábřeh, Lipov, Křetín, Přerov, Bučovice, Polná, Velké Meziříčí, Luka u Olešnice a na Špilberku v Brně prý bydlel po mnoho let velkopřevor řádu nad Čechami a Moravou.

Tedy templáři vlastnili prakticky celou Moravu. S podivem je jen to, že dobové prameny o ničem takovém nevědí, a že historikové už dávno spolehlivě zjistili, kterým šlechticům či zeměpánům všechny tyto hrady patřily počátkem 14. století. Jen v jednom vyjmenovaném případě byli majitelé templáři, totiž v případě hradu Templštejna u Moravského Krumlova, kteří si Templštejn vybudovali místo původního sídla komendy v Jamolicích.

Kupodivu autor vzácného veverského rukopisu ani neví o druhém skutečném sídle templářů na Moravě, totiž v Čejkovicích (dnes se využívají templáři k reklamě na známé víno z – údajně – Templářských sklepů v Čejkovicích). Dále měli templáři v českých zemích sídlo v Praze u kostelíka sv. Anny a v Uhříněvsi. A to je všechno. I počet vesnic, které k těmto templářským domům náležely, byl celkem nevelký.

Jen nedávno jeden amatérský historik „objevil“ na základě špatně pochopených kusých pramenů a nekriticky převzatých údajů pochybné literatury další neznámou komendu v Jindřichově Hradci. Samozřejmě, že tam ve skutečnosti žádná nebyla.

Ale žádného seriózního historika by ani ve snu nenapadlo spojovat templáře a Veveří, i když máme ve veverském rukopise krásný popis údajné bitvy pod hradem mezi Říčany a Veveřím dne 27. července 1252, kde prý padlo za jediný den 1700 mužů (proč by si to autor veverského rukopisu vymýšlel, ne?) a mezi nimi mnoho templářů, kteří byli pochováni během třídeního příměří ve třech šachtách v lese(!). Našeho záhadologa z 18. století nenapadlo, že křesťanští rytíři nemohli být pochováni v neposvěcené lesní půdě, a že je to tedy kravina. Po příměří byla prý bitva obnovena a templáři začali obléhat samotný hrad Veveří, a teprve na zásah krále Václava se Burian z Pernštejna vzdal a hrad byl odevzdán roku 1253 templářům.

Je to hezká pohádka (autor „přece nemusel uvádět přesná data a jména“), ale je to všechno nesmysl. Hrad sloužil posledním Přemyslovcům jako vězení pro od-

bojné feudály a těžko si představit, že by se zde „scházela generální kapitula“ (ví vůbec pan Vašíček, co je to generální kapitula, totiž shromáždění představených celého evropského templářského řádu?). Pisatel veverského rukopisu si dovolil mluvit pouze o provinciálních kapitulách v letech 1258, 1274, 1280, 1293 a roku 1304 za údajné přítomnosti velmistra Jakuba de Molay.

Nedovedu si představit skutečného velmistra templářského řádu, který by na nějakou okrajovou Moravu (pochybují, že většina templářských rytířů vůbec věděla, kde země Morava leží) svolával generální kapitulu, že by tam cestoval z Kypru až na hrad Veveří, který patřil českému králi. To by byl blázen.

Spolehlivost údajů veverského rukopisu o přesných datech kapitul („proč by si autor vymýšlel?“) je stejná jako spolehlivost zprávy o údajné bitvě templářů o hrad a stejná jako spolehlivost výčtu templářských hradů na Moravě. Ano, „každý falsifikátor dobře ví, že čím více bude ve svých výmyslech konkrétnější, tím snadněji bude odhalen.“ Zlatá Vašíčkova slova.

Tajemný monogram?

Pan Vašíček ještě používá na podporu svých tezí o Veveří jako templářském hradě další konkrétní výmysly, totiž údajné jméno Molay „zakódované“ v „tajemném monogramu“ na štítě kostelíka P.Marie u Veveří. Samozřejmě, to jsou hlavní rekvizity záhadologů: tajná, neviditelná písmena, tajemné symboly a značky, zakódované kódy a nápisy.

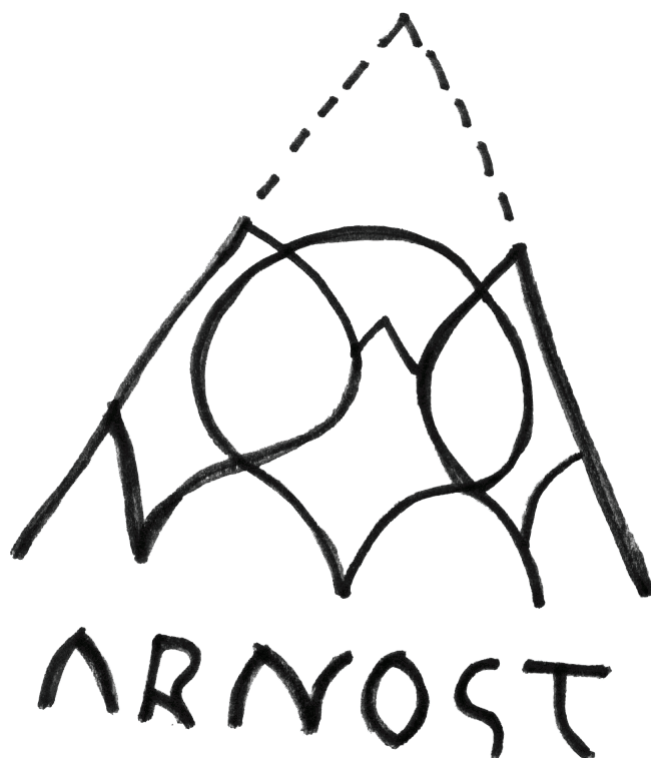
Nechme stranou už to, že ona kružba na východním štítě je pouze torzem a původně nemusela představovat ani monogram jména P.Marie (i když se mu tak velmi podobá), i to, že ona kružba je pozdně gotická a tudíž nemůže pamatovat živé templáře. Nebudeme ani zdůrazňovat, že kresba údajného monogramu v knize pana Vašíčka Sedm záhad Strážce duší – Jak to bylo doopravdy, 2005, s.78, i v jeho článku ve 100+1 je trochu nepřesná, protože nemá horní oblouk kružby. Není to až tak důležité.

Spíše se podívejme na tu metodu, která záhadologům dovoluje vidět to, co historikové nevidí (respektive, co by je ani ve snu nenapadlo v této kružbě hledat).

Latinská písmena naší abecedy se skládají z jednoduchých čárek, obloučků a klikatek. Je tedy evidentní, že v jakémkoli propleteném obrazci složeném z přímek a oblouků dříve nebo později „uvidíme“ skrytá písmena, zvláště, když je tam hledáme (poněkud obtížnější to mají záhadologové v arabském světě - vzhledem k jejich písmu). A kupodivu najdeme vždy ta písmena, která se hodí do námi předem daného slova. Při troše snahy a fantazie najdeme totiž ve veverské kružbě téměř všechna písmena latinské abecedy (snad s výjimkou B a K), a to jednak jako majuskuly, a někdy i jako

minuskuly.

A tak předkládám záhadologům k uvážení jiné varianty čtení onoho „tajemného monogramu“, například tuto:

A ještě k onomu záhadnému „osmihrotému“ kříži v kruhu, „jehož smysl zůstává utajen“. Záhadologové zabývající se templáři totiž považují všechny rovnoramenné kříže (a zvláště ty s rozšířenými konci nebo tzv. „tlapaté“ kříže) za nepochybná templářská tajná znamení. Ale rovnoramenný kříž (s nejrůznějším zakončením) je vedle latinského kříže nejrozšířenějším křesťanským symbolem a proto ho najdeme prakticky všude, a zvláště tam, kde si usmyslíme, že jej tam zanechali templáři. To se stalo i anglickým záhadologům Baigentovi a Leighovi (v knize Templ a lóže, 1989), když objevili ve Skotsku řadu hrobů s vyobrazením rytířů, mečů a křížů. Okamžitě je prohlásili za templářské hroby. Ale některé z nich se dají určit jménem, a nejde v žádném případě o templáře. Zkrátka kříž jako nepochybné znamení templářů je ošidný. Podobně mylně vyložil Andrew Sinclair (kniha Meč a grál, 1992) náhrobek Viléma de St.Clair jako templářský, protože na něm je meč a „osmihrotý“ kříž. Dokonce prý osmihrotý kříž „prokazuje“, že Vilém byl templářským mistrem. To je samozřejmě nesmysl, Vilém de St.Clair byl ženat a měl děti (a templáři žili v celibátu), které dědily v dalších generacích jeho statky (statky templářů naopak patřily řádu a po jeho zrušení byly rozchváčeny nebo svěřeny Johanitům), a konečně sir Vilém svědčil v procesu s templáři ve Skotsku jako svědek proti nim (záznam jeho výpovědi se zachoval). Jenomže když si záhadolog usmyslí, že templářský symbol vidí, tak tam prostě je. Nezajímá ho, že onen údajný „osmihrotý“ kříž na náhrobku Viléma de St.Clair je ve skutečnosti asi kolo sv.Kateřiny (patronky ro-

diny St.Clair).

Právě tak pana Vašíčka nezajímá, co by onen kříž v kruhu mohl znamenat normálně. Podle něj je to tajné znamení templářů. Pro normálního člověka je to běžný konsekrační kříž, jakých se při svěcení kostela na jeho zdi malovalo dvanáct. Představují dvanáct apoštolů a světlo Kristovo, které osvěcuje svět. A pro analogie se nemusí chodit až do katedrály v Chartres, v mnoha venkovských starobyklých kostelících u nás se po novějších restauracích odkryly četné původní konsekrační kříže, dříve často zabílené nebo přemalované.

A konečně, nad původním vchodem do kostelíka P.Marie je románský tympanon (po roce 1200). Vašíček píše: „odborníci se nemohou shodnout, co tento výjev představuje“. No co by představoval – je tu rovnoramenný kříž a dva lvi, kteří se mu klaní, tedy lvi v představách středověkého venkovského kameníka. Pro křesťana je to srozumitelný symbol, kdy Kristův kříž vítězí nad zlem i nad největšími šelmami, v bibli často reprezentovanými lvy (Samson a lev, Daniel a lvi, Lev z kmene Juda atd.). Není to tedy žádné veledílo (podobně jako ona hlava na štítu /která vůbec nemusí být na svém původním místě/), ale není třeba se domnívat, že tympanon „jakoby pocházel odjinud a byl uměle naroubován do románského vstupního portálu“. Odkud odjinud? To ho snad přivezl pan Jakub de Molay v roce 1304 s sebou ve svém voze z Kypru? Sto let starý kámen s primitivním reliéfem? Ale panu záhadologovi se to tak zdá. Asi rozumí románským tympanonům.

V roce 1782 (tak je to na internetových stránkách Veverské Bitýšky a u Vašíčka na s. 75 knihy, kdežto na s. 74 a v časopise 100+1 je naproti tomu rok 1710) prý uhořel blesk do bání věže a v její dutině byly prý nalezeny ohořelé listiny. Vašíček ovšem ví přesně, že tyto listiny „pocházely ještě z let před rokem 1311“. To bych rád věděl, na základě čeho může toto tvrdit. Viděl snad ty písemnosti a pozná styl písma z počátku 14. století? Zachovala se snad nějaká listina s výslovně uvedeným datem před rokem 1311 z tohoto nálezu? Jestliže ne, tak jak to může pan Vašíček tvrdit?

Do kostelních bání se ovšem vkládaly v minulosti různé pamětní zápisy a dobové dokumenty, noviny a mince. Ale tento zvyk je dosti pozdní, v archivech máme uloženy nejstarší nalezené pamětní zápisy až ze 17. století. Ve středověku se to asi nedělalo. Kromě toho je vysoce nepravděpodobné, že by se zachovala původní věžička kostela ze 14. století včetně „páva“ až do roku 1782. Kostel P.Marie u Veverí byl několikrát přestavován, zejména po jeho velkém poškození v roce 1645 od Švédů. Je celkem nepředstavitelné, že by se v roce 1645 našly v nějaké bání středověké listiny z před roku 1311 a byly znovu vloženy do bání nové, opatřené opět oním pávem podle středověké předlohy. Je to tedy asi podvrh 18. století, stejného druhu jako celý veverský rukopis.

Kromě toho, někteří záhadologové v 70. a 80. letech 20. století neúspěšně kutali, kopali a hledali v hradních pa-

lácích a poškodili rozsáhlé části palácových interiérů (v době, kdy hrad patřil Městskému národnímu výboru Brna). Je spíše zábavné, že údajný poklad z počátku 14. století nejčastěji hledali v budovách postavených po polovině 17. století.

Seriózní historie záhadology nezajímá

Na světě je mnoho bláznů, kteří hledají skryté poklady „hluboko v útrobach podzemního labyrintu“ v „rozměrných kovových bednách plných zlata a drahokamů“. Například štěchovický poklad už dlouho nebyl v novinách, asi došly peníze na kutání. Podobně i bájný templářský poklad hledají různí záhadologové na nejrůznějších místech světa, a vždy jsou přesvědčeni (samozřejmě na základě jimi správně pochopených tajemných znaků, symbolů a skrytých nápisů), že je to tutovka. V naprosté většině jde o všem o místa a stavby, které se k templářům nikdy nijak nevztahovaly, nebo dokonce byly postaveny až dlouho po zničení řádu. Například v Rosslynské kapli z 15. století, nebo na hradě Veveří.

Historik ví, že pro svá tvrzení o osudech templářů a jejich údajného pokladu po roce 1307 nemají žádné věrohodné prameny. To jim ovšem nevadí. Navzájem si přebírají domněnky starších záhadologů jako ověřená fakta a vrší nové a nové nesmysly na staré. Prakticky všechny knihy o templářích, které vycházejí, jsou plné těchto amatérských blábolů.

Jediné slušné a seriózní knihy v češtině o templářích vyšly nedávno v nakladatelství ARGO a jsou od profesio-

nálního historika Malcolma Barbera (Noví rytíři, 2006 a Proces s templáři, 2008). Velmi vtípná a inspirativní je kniha Marka Oxbrowa a Iana Robertsona Tajemství Rosslynské kaple a Svatý grál (Volvox globator, 2006) – tak nějak by se mělo proti záhadologům psát, aby to bylo čtivé a výstižné.

Všechno ostatní o templářích dostupné v češtině je prakticky brak a nebo je to smíšeno s nevědeckými názory a nepochopenými reáliemi středověku, jak se to například stalo i historikovi moderních dějin Jaroslavu Šedivému, když se pokusil v knize Tajemství a hříchy templářského řádu (Volvox globator, 2008) podat střízlivý pohled na historii řádu. Bohužel s řadou chyb.

Ale nemusíme zoufat. Naše poznání templářů navzdory usilovné práci záhadologů na co největším zmatení veřejnosti je stále úspěšně doplňováno novými edicemi pramenů, dosud neznámých, které z vatikánského tajného archivu zpracovala německá historička Barbara Fraleová. Letos v létě vyjde v Itálii další její zásadní práce o nově objevených výseších templářů. Kupodivu se těmito nálezy nikterak nepotvrzují bláznivé dohady záhadologů o tajných naukách, esoterických schopnostech a mystériích templářů.

Ale záhadologové (a jejich čtenáři a fandové) to asi nebudou číst. Je to totiž pod jejich úroveň studovat práce oficiálních historiků (kteří ani neuznávají veverský rukopis). Oni přece dobře vědí, že to bylo všechno jinak,

že templáři objevili Ameriku a těžili tam vzácné kovy, že ovládali síly a energie, které my neznáme, že znali stroj času, archu úmluvy, stroj na výrobu many apod. To je obor záhadologů, tomu rozumějí nejlépe. Ale když přijde na konkrétní fakta, přesná data a jména, konkrétní památky, písemnosti a rukopisy, hrady a kostely, náhrobky, románské tympanony, pozdně gotické kruzby a třeba na obyčejné konsekrační kříže, najednou ten svůj úžasný nadhled ztrácejí a dopouštějí se školáckých chyb.

Ano, i vymýšlet a podvádět v historii se musí umět. O tom by mohl vyprávět Václav Hájek z Libočan.

Na závěr jeden příklad třeskuté logiky: „Námitka historiků, že nelze očekávat nalezení pokladu ani jiné velké objevy, protože templáři se u nás příliš neprojevovali, neobstojí. Právě proto si mohli zvolit Moravu. Nebyli zde tak rozšíření jako v jiných zemích, ale také tu neměli nepřátele. Byla to pro ně bezpečná zóna. Dokonalé klidné místo úniku.“ (100+1, č.10/2009, s.39).

Ano, podle této logiky musí být poklad uložen právě tam, kde nebyli templáři tolik rozšíření a kde neměli nepřátele. To je většina Evropy kromě Francie, Pyrenejského a Apeninského poloostrova. Já bych si vybral jiné místo než je Veverčí (a nebo Rosslyn) a pomocí stejné logiky bych mohl tvrdit, že námitky historiků neobstojí, protože templáři „si mohli zvolit“ právě tuto lokalitu. Dokonalé klidné místo úniku. A nebo taky ne...

PANORAMA - NA TÉMA CERN

Z časopisu Skeptiker 3/2008 vybral a přeložil Milan Urban

Evropská organizace pro jaderný výzkum CERN v Ženevě je největší a nejvýznamnější výzkumné centrum pro fyziku částic na světě. Pracuje v něm okolo 2600 vědců, a více než 8000 vědců z asi 60 států pravidelně CERN navštěvuje, aby společně zkoumali, z jakých elementárních kamenů se skládá hmota a jaké síly ji drží pohromadě. LHC (Large Hadron Collider) v CERNu je největším urychlovačem částic na světě. Jeho hlavní částí je 27 kilometrů dlouhá podzemní potrubí. V tomto kruhovém tunelu se mají při teplotě minus 271°C (teplota ve vesmíru) a při rychlosti blízké rychlosti světla srážet protony respektive těžké ionty. Fyzici doufají, že experimenty jim umožní získat nové poznatky o velkém třesku, o původu hmoty a o vzniku vesmíru.

Rozhovor s fyzikem dr. Detlefem Küchlerem, který v CERNu pracuje v sekci pro hadronové zdroje a lineární urychlovače. Je specialistou na iontové zdroje. (Rozhovor byl zveřejněn ke konci roku 2008).

Pane Küchlere v současné době probíhají v jaderném výzkumném středisku CERN významné experimenty na největším urychlovači částic na světě. Kritické se obávají toho nejhoršího a jsou přesvědčeni, že se konce roku 2008 nedožijí, neboť svět do té doby zmizí v černé díře, uměle vyrobené v CERNu. Sdílette tyto obavy nebo si něco na Silvestra plánujete?

Obavy nesdílím a plány na Silvestra si dělám jako obvykle. Myslím, že tu máme co dělat se strachem lidí před něčím zásadně novým. Dříve se člověk bál, že nám nebespadne na hlavu, dnes to jsou černé díry. Když byl v roce 2001 dáván do provozu urychlovač částic RHIC (Relativistic Heavy Ion Collider) v Národní laboratoři Brookhaven v New Yorku vyskytovaly se podobné obavy. Nestalo se však nic. Problém se netýká jen fyziky. Výzkum geneticky modifikovaných organismů nebo kmenových buněk se musí rovněž vyrovnávat s odmítavým postojem.

A propos odmítavý postoj: Američan Walter Wagner podal dokonce proti plánovaným experimentům v CERNu žalobu. Důvod: Vědci podstupují riziko, které neumějí docenit. Je tomu tak?

Ne, tak tomu není. Walter Wagner se sice obává konce světa, v experimentech vidí velké nebezpečí a na své webové stránce varuje před uměle vyvolanými černými děrami, které do 50 měsíců pohltnou celou Zemi. Spolu se Španělem jménem Luis Sanchezem, podal Wagner, který se sám označuje za jaderného fyzika, ve státě Havaj soudní žalobu, aby zprovoznění urychlovače LHC zabránilo do doby, než bude bezpečnost LHC dokázána nebo vyvrácena.

Nezávislí fyzici již mnoho let zkoumají, co by se na urychlovači mohlo stát. Opírají se přitom o známou fyziku, pokoušejí se ale brát v úvahu i neznámé veličiny. Je nutné mít při této diskusi na zřeteli, že při srážkách částic v urychlovači jde o energie, kterých dosud nebylo na Zemi dosaženo. Ale to platí jen pro srážky, generované člověkem. Kosmické záření obsahuje částice s podstatně větší energií. A i tyto částice na sebe narážejí ve vesmíru, na jiných hvězdách, na Měsíci a také zde na Zemi. Přesto lidstvo stále ještě existuje. Není to ten nepřesvědčivější argument?

Experti jsou toho názoru, že teoreticky možné černé minidíry nejsou nebezpečné, protože se ve zlomku vteřiny vypaří a k růstu nemají čas. Süddeutsche Zeitung citují v této věci fyzika G. Hoofta, nositele Nobelovy ceny: „Je-li vůbec možné černé díry uměle vytvořit, to se teprve ukáže. Kromě toho dochází v zemské atmosféře ke srážkám částic s vysokou energií neustále. Mohou-li přitom vzniknout nepatrné černé díry, pak se to děje denně již nyní. Zcela jistě nemůže LHC vyvolat supertěžké černé díry, které jsou ve vesmíru. Ty vzniknou, když těžké hvězdy na konci svého života implodují“.

Dejme tomu, ale na jednom internetovém blogu stojí: „Nemělo by se odmítat vše, co je velmi nepravděpodobné. Pokud nelze rizika vyloučit na 100%, neměl by se urychlovač uvádět do provozu.“

Nikdo z těch, kteří se na experimentech podílejí, možná rizika neznevažuje. Proto také byla zřízena komise expertů, která již v roce 2003 předložila zprávu o možných nenadálých příhodách s odhadem jejich nebezpečnosti. Zpráva je ostatně veřejně přístupná.

Co v ní stojí?

Závěr zní: „Nevidíme žádný důvod k obavám.“

Samozřejmě, stoprocentní jistota není. Kdo by ji chtěl mít, neměl by ráno vůbec vstávat či dokonce vycházet z domu.

Jaká je situace CERNu po právní stránce? Může nějaký americký soud, u kterého Walter Wagner podal svoji žalobu, zastavit evropský výzkumný projekt?

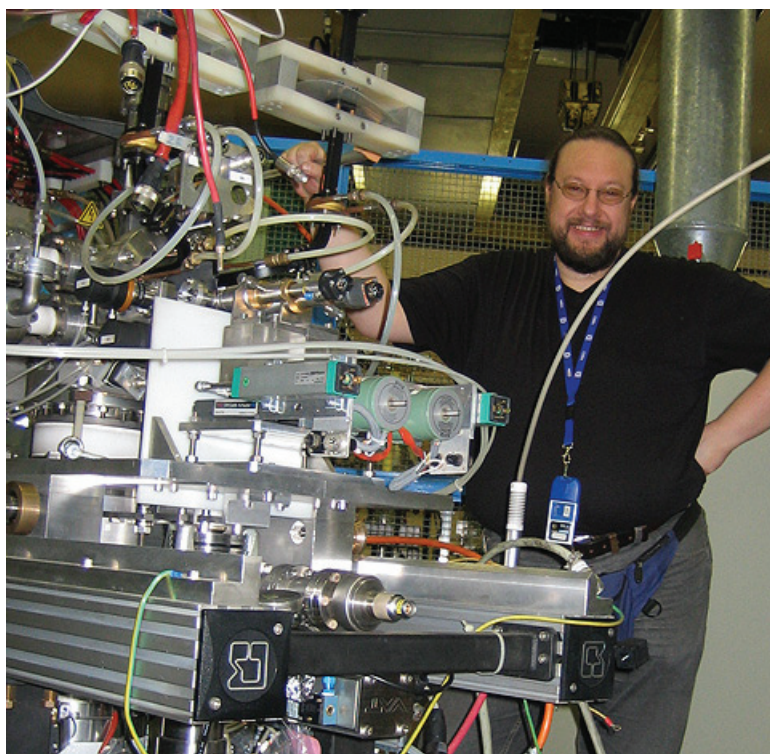
Nejsem sice žádný právník, ale myslím, že taková možnost je velmi nepravděpodobná.

Předpokládejme, že se něco s protonovým dělem přihodí. Co by se mohlo v nejhorším případě stát?

Nejdříve je třeba říct, že se o žádné „protonové dělo“ nejedná. O něm se píše jen v tisku. Jedná se o experiment se srážkami protonů v urychlovacím okruhu. Co nejhoršího se přitom může stát nevím, ale byla učiněna všechna myslitelná opatření pro ochranu personálu, obyvatelstva i zařízení.

Ale nemohl by nastat nějaký úplně neznámý fyzikální jev?

Nějaký dosud neznámý fyzikální jev? Tak ten by vyvolal spontánní nadšení a na oslavu by se vypila nejedna láhev šampaňského. Ale vážně: Po neznámém přece pátráme. O tom známém už víme. A CERN dělá otevřenou politiku. Každý se může informovat o tom, co se tady děje. Například na jaře se konal den otevřených dveří. Této příležitosti využilo a CERN navštívilo 53.000 návštěvníků, částečně z jiných světadílů. 20.000 z nich si prohlédlo i podzemní zařízení, ve kterém probíhají vlastní experimenty. Provázeli je samotní zaměstnanci CERNu, kteří také ochotně odpovídali na jejich otázky.

Dr. Detlef Küchler v CERNu

ESOTERICKÝ FESTIVAL V KARVINĚ

Jan Kondziolka

Již po jedenácté proběhl v březnu v Karvině esoterický festival Cesta k harmonii. Jeho pořadatelem je Městský dům kultury Karviná.

Esoterický festival v Karvině je už tradicí a těší se nemalému zájmu návštěvníků. Festival probíhá dva dny a nejzajímavější názvy přednášek zde vybírám: „Energetické systémy, které v současné době působí na člověka a umožňují mu uskutečnit transformační proces v roce 2012“, „Dutá Země“, „Úvod do medicínské šamanské cesty v učení společnosti spletených vlasů“ a pozor, Karvinou poctil svou přednáškou „Angelologie dějin“ i tak věhlasný odborník, jako je RNDr. Emil Pálež, CSc., který se letos umístil na krásném třetím místě při udílení Bludných balvanů v kategorii jednotlivců.

Kratičkou obrazovou reportáž z festivalu, si můžete prohlédnout v archivu našeho městského vysílání. <http://www.tvportaly.cz/karvina/breznovy-ezotericky-festival> Doporučuji dodávat se až do konce, kde věhlasná astroložka Martina Blažena Boháčová, kterou možná budete znát z pořadu Volejte věštce na Primě, prozradí, co karty vzkazují všem Karviňákům. Nebudu vás nutit se na to koukat a prozradím, že první karta věští, že se lidé budou muset v tomto období uskromnit – kdo by to řekl při současné ekonomické krizi? Druhá karta věští, že budou vydávat větší množství peněz, za nákup nějakých

hmotných věcí – kdo by to čekal při hromadné privatizaci městských bytů? O další věštby je reportáž sestřihaná, ale myslím, že si to může každý dovodit: bude se nám lépe cestovat – končí rekonstrukce kanalizace a s tím spojené uzavírky a bude v Karvině pěkněji – plánuje se rekonstrukce městských částí.

Jak jsem již psal v úvodu, pořadatelem je Městský dům kultury Karviná, který je příspěvkovou organizací zřizovanou městem. Prakticky to tedy znamená, že jsme všichni z našich peněz podpořili aktivity těchto bláznů, některých dokonce podvodníků a šarlatánů. Aplikace některých přednášek o zdraví může mít i negativní dopady na zdraví, jiné snad jen na peněženky návštěvníků a toto vše se koná za podpory města. A že to není jen ojedinělá akce a výkřik do tmy dokazuje kompletní program přednášek na příští měsíc: „Numerologický klub“, „Léčivá Velikonoční meditace“, „Vlastivědná exkurze za zajímavostmi Orlové a Doubravy“, druhá světlá vyjímka je od Libora Lenžy „Černé dny světové kosmonautiky“, dále „Karmické kódy“, a „Průvodce andělským světem“. Minulý měsíc zase u nás šířil své výmysly o sklenících a sochách na Marsu Arnošt Vašíček (a měl nabitý sál, to jsem zvědavý, jak to zaplní Libor Lenža). Na obranu je ale potřeba říci, že o přednášky je stále zájem a tak když jsou lidé hloupí, proč jim neumožnit se za veřejné peníze nechat ještě více ohlupovat a okrádat.

SKEPTIKON

TENTOKRÁT PROBĚHL V BOSKOVICÍCH

Přes hospodářskou krizi proběhlo také letos mimopražské „skeptičení“, tentokrát v srdci Malé Hané – v Boskovicích. Zajímali jsme se o více lokalit, avšak zpočátku se nedařilo zajistit sponzora. Po několika neúspěšných pokusech jsme navázali kontakt s panem PaedDr. Oldřichem Kovářem, ředitelem Kulturních zařízení města Boskovice. Po vypracování scénáře a požadavků jsme našli sponzorskou firmu STAVKOM, s.r.o., díky níž se mohla akce uskutečnit. Patronát nad námi přijal starosta města Boskovic pan Ing. Jaroslav Dohnálek. O organizaci se starala paní Mgr. Taťána Reiblová. Zmíněná jednání probíhala od počátku roku, přičemž termín byl (s ohledem na uvolnění kinosálu pro přednášky) stanoven na údobí slunovratu, 19. až 21. června 2009. Kinosál je perfektně technicky vybaven. Přednášky jsme zařadili na sobotní odpoledne (20.6.) a zajistili jejich propagaci. Byl využit lokální tisk, byly vylepeny letáky s programem přednášek. Proběhla dokonce tisková konference, na níž byl mj. přítomen redaktor ČRo z Brna, který následně zařadil informaci s

pozváním do regionálního vysílání. Pozvánky jsme zaslali i středním školám v Boskovicích a okolí s cílem získat studenty. Bohužel, studentů jsme se na přednáškách nedočkali, zřejmě proto, že do programu nebyl zařazen koncert nějaké hudební skupiny.

O co všechno studenti přišli?

Krátce po 13. hodině přivítal účastníky starosta města. Přiznal se, že ne se všemi našimi názory souhlasí a zdůraznil důležitost dialogu mezi názorově rozličnými tábory. Začala série čtyř přednášek, kterou moderoval Ing. Karel Pavlů.

Jako první vystoupil prof. RNDr. Zdeněk Opatrný, CSc. na téma: Ekologické zemědělství a geneticky modifikované organismy. Vysvětlil podstatu genetických modifikací a vyzdvihl pokrok, kterého se v této oblasti dosáhlo. Zastaralá legislativa a nežádoucí komerční zájmy bohužel brání širšímu pěstování GM plodin, a tím i zmírnění palčivého problému hladu ve světě. Situace se stává neúnosnou, alarmující – na toto téma

právě vydala Akademie věd ČR tzv. „Bílou knihu“. Skeptikon si nedovedeme představit bez přednášky prof. MUDr. Oskara Andryška, DrSc., tentokrát na téma Nádorová onemocnění - současný stav znalostí, jak léčit a zneužívání léčitelů.

Přednášející zrekapituloval hlavní příčiny vzniku nádorů, možnosti jejich prevence i řádného léčení. Léčitelé jsou zde krajně nebezpeční - mohou zdržet nebo narušit medicínskou léčbu a ohrozit tak život pacienta. Po půlhodinové přestávce seznámila předsedkyně Českého klubu skeptiků Sisyfos paní Ing. Lenka Příbylová účastníky s aktivitami klubu.

Následovala přednáška prof. Ing. Miroslava Kutílka, DrSc. nazvaná Globální oteplování – neplatná hypotéza.

Přednášející nás seznámil s hlavními příčinami změn klimatu, které jsou zřejmě přírodního charakteru. To platí i pro současné globální oteplování, které se neprávem zdůvodňuje důsledky lidské činnosti, především produkcí tzv. skleníkových plynů. Neplatná hypotéza se bohužel stala argumentem politických zájmů, které dokonce zašly tak daleko, že brání svobodné výměně vědeckých informací.

Pětihodinové skeptické odpoledne ukončil RNDr. Jiří Grygar, CSc. tradičním tématem Proč astrologie nefunguje a astronomie ano.

Vyslovil podiv nad tím, že dávno (již Johannesem Keplerem a jinými) vyvrácená astrologie je dnes zcela vážně zastávána, a to nejen médií, ale i akademicky vzdělanými lidmi. Zrekapituloval hlavní námitky proti astrologii. Jako protiklad přístupu astrologie a veškerých pavěd seznámil dr. Grygar posluchače s metodami vědecké práce. Uvedl velmi zajímavá (a nákladná!) zařízení ke studiu kosmického záření z oblasti částicové fyziky, na jejímž výzkumu se sám nemalou měrou podílí.

Přednášky byly vesměs zajímavé a podané přístup-

nou formou. Po každé přednášce následovala diskuse. Po celou dobu udrželi přednášející pozornost posluchačů, kterých se sešlo asi 60. Mezinárodní charakter Skeptikonu nám zajistila slovenská účastnice paní Ing. Erika Písařiková. Upozornila nás na „druhubřehovou“ adresu (nepřehlédněte, nebo o mnoho přijďte!):

<http://www.regeneracnecentrum.sk/index.php?menu=1470>

Letošnímu Skeptikonu nepřálo počasí. Zprvu přecházela naše území studená fronta, která přinesla neustávající, silný déšť. Účastníci se museli vzdát koupání, někteří navštívili nedaleké „Westernové městečko“ (prohlídka vedla osobně majitelka), jiní navštívili monumentální zříceninu hradu nebo holdovali sladkostem v místní cukrárně.

V sobotu večer (po přednáškách) jsme se sešli u stánku na fotbalovém stadionu, v údolí pod nádhernou kulisu hradu, na grilované večeri. Skeptické rozpravy bohužel rušila nedaleká diskotéka. O vynikající stravu se postaral pan Jiří Vorel, který nás nasycil grilovanými specialitami, gulášem a spoustou chutných zeleninových příloh. Nepršelo, vyjasnilo se, ale citelně se ochladilo, takže jsme se nasycení docela rádi, ještě před půlnocí, odebrali do turistické ubytovny nebo do ubytovny místní odborné školy.

V neděli ráno čekala účastníky prohlídka Židovského města, kterou poutavě vedla paní PhDr. Helena Janíková. Velmi zajímavá byla prohlídka synagogy, která, ač není v seznamu památek UNESCO, předčí výzdobou ostatní synagogy v republice. Zaujala nás i zachovalá rituální ponorná židovská lázeň - mikve.

Po prohlídce se spokojení účastníci Skeptikonu rozjeli do svých domovů s přáním setkat se v příštím roce.

Český klub Skeptiků Sisyfos děkuje všem, kteří nám pomohli Skeptikon v Boskovicích uskutečnit.

Přednášky v cyklu Věda kontra iracionalita v roce 2009

Konají se tradičně ve třetí středu v měsíci v budově Akademie věd ČR v Praze 1, Národní třída 3, v sále 206 od 17ti hodin. Po přednáškách následuje diskuse.

21.10. Filosofie, věda a pavěda

prof. PhDr. Ivan Blecha, CSc. (vedoucí Katedry filosofie Filosofické fakulty UP Olomouc).

18.11. Archeometrie - netradiční oblast aplikace metod přírodních věd . Filosofické, etické a morální otázky v mezioborovém výzkumu archeometrie

prof. Ing. Ladislav Musílek, CSc. a prof. Dr. Ing. Martin Kubelík, M.A. (Katedra dozimetrie a aplikace ionizujícího záření FJFI ČVUT Praha).

16.12. Vztah společenských a přírodních věd

doc. RNDr. Čeněk Zlatník, CSc.

Další termíny v roce 2010: 20.1., 17.2., 17.3., 21.4., 19.5.

⌘ Zpravodaj Sisyfos - neperiodický bulletin občanského sdružení Sisyfos - Českého klubu skeptiků, člena evropského sdružení ECSO (European Council of Skeptical Organisations) a světového sdružení CSI (Committee for Skeptical Inquiry). Zapsán do evidence tisku MKČR pod číslem MKČR E 11208

⌘ Kontaktní adresa Českého klubu skeptiků: Věra Nosková, U studánky 18, 170 00 Praha 7
e-mail: lano@centrum.cz

⌘ číslo účtu: 4444444444 (10 čtyřek) kód banky 2010

⌘ Adresa na internetu: <http://www.sisyfos.cz>

⌘ Zpravodaj Sisyfos, číslo 2/2009 - vyšlo v září 2009. Editor: Leoš Kyša. Redakční rada: Čeněk Zlatník, Lenka Příbylová, Věra Nosková, Zdeněk Jonák.

⌘ Grafická úprava: Filip Příbyl

⌘ Tiskárna VS Praha-Pankrác www.sweb.cz/vstisk/

⌘ Příspěvky do Zpravodaje Sisyfos pošlete na adresu: Leoš Kyša, Višňová 579, Milovice 289 24. Lze též zasílat na e-mail: Leos.Kysa@seznam.cz